

Voice of the Voiceless

Meer weten over dierenrechten

In het begin van de 21ste eeuw hebben dieren officieel nog (altijd) geen rechten. Strikt juridisch worden dieren niet als rechtssubjecten, als dragers van rechten, erkend. In het beste geval worden ze beschouwd als bijzondere rechtsoBJECTEN, voorwerpen van rechtsbescherming, die wettelijk een zekere mate van bescherming krijgen.

Dat wil zeggen dat, tenzij de wet het verbiedt, dieren als handelswaren en productiemiddelen mogen gebruikt worden, maar ook met zorg voor hun welzijn dienen te worden behandeld.

Gaat het hier om een fundamentele onverenigbaarheid waardoor praktijken die het dierenwelzijn ernstig aantasten, worden bestendig? Biedt een dergelijk wetgevend kader mogelijkheden om een lopsverbetering van dieren te bekomen? Stof voor discussie.

Dieren wettelijk beschermd

De Belgische kaderwet betreffende de bescherming en het welzijn der dieren van 14 augustus 1986 spreekt nergens uitdrukkelijk over dierenrechten. Deze wet is bedoeld om daden van menselijke wreedheid te beteugelen en het dierenwelzijn actief te bevorderen. In dat opzicht regelt de wet allerlei menselijke activiteiten waardoor de integriteit van de dieren kan geschaad worden, en waardoor dieren kunnen omkomen, pijn, verminkingen en letsels ondergaan. In dat verband verbiedt de wet een aantal praktijken, die het dierenwelzijn ernstig aantasten. Andere worden aan regels onderworpen.

Dieren in schijn beschermd of dierenrechten impliciet erkend?

Sommigen zien dergelijke dierenbeschermende wetgeving tot op zekere hoogte als een impliciete erkenning van dierenrechten. Voormalig minister van landbouw Paul De Keersmaeker, onder wiens bewind de algemene Belgische dierenwelzijnswet tot stand kwam, stelde deze wet voor als een eerste stap op weg naar dierenrechten.

Maar aan de huidige dierenbeschermende wetten schort er veel, luidt de kritiek. Structurele wreedheden, mishandelingen en verwaarlozingen van dieren worden zelden of nooit (afdoende) beteugeld, terwijl dieren toch de voornaamste

begunstigden zouden moeten zijn van de wet betreffende hun bescherming en hun welzijn.

GAIA pleit voor wet- en regelgeving, die dieren steeds meer en betere bescherming garanderen. Tegelijk pleiten we voor de erkenning van dierenrechten.

Pioniers

Reeds in de 18de eeuw werd over dierenrechten geschreven en gediscussieerd. Een eeuw later gebeurde dat vooral onder impuls van een humane beweging tegen wreedheid, onder wie vooraanstaande voorvechters tegen de slavernij en voorstanders van vrouwen- en kinderrechten: William Wilberforce, Harriet Beecher Stowe, Henry Salt ... en in België Jules Ruhl, "de apostel van de dieren" zoals hij in de pers genoemd werd.

Het moderne debat over dierenrechten is in de tweede helft van de jaren zeventig van vorige eeuw op gang gebracht door ethici en filosofen (Peter Singer, Tom Regan, Mary Midgley, Paul Cliteur, Martha Nussbaum ...) en wordt inmiddels ook door juristen en criminologen (Steven Wise, Geertrui Cazaux ...) gevoerd.

Na kinderrechten, dierenrechten?

Zijn kinderen, althans wat hun kwetsbare positie betreft ten aanzien van volwassen mensen, niet in zekere zin vergelijkbaar met dieren? Kinderen hebben nog niet zo lang geleden rechten gekregen. Na de kinderrechten, de dierenrechten? Maar heeft het wel zin om dieren rechten toe te kennen? Zo ja, welke rechten? En aan welke dieren?

Proeven van het dierenrechtendebat

De meest rabiate tegenstanders van dierenrechten vindt men vandaag in kringen van dierenverbruikers (dierproeven, pelsdierenfokkerij en bonthandel, vleesproductie ...). Zij zien dierenrechten als een grote bedreiging. Dat is niet verwonderlijk. Stel dat het recht op leven, het eerste fundamentele mensenrecht, ook als een grondrecht voor zoogdieren zou gelden, dan zouden menselijke (commerciële) activiteiten waarvoor zoogdieren gedood worden, niet langer toegelaten worden. Ze zouden bestraft worden als schendingen tegen het dierenrecht op leven. Maar zelfs pleidooien of acties voor het recht op een waardig leven voor dieren, gaan hen veel te ver.

Enkele stellingen

De tegenstanders van dierenrechten:

'Geen enkel dier kan rechten hebben, omdat je van dieren niet kan eisen dat ze plichten vervullen. Dieren hebben geen plichtsbesef, zoals mensen daar wel toe in staat zijn. En zonder besef van plichten, geen rechten. Alleen mensen kunnen plichten vervullen en dus hebben alleen mensen rechten.'

Repliek van de voorstanders:

'Van heel jonge mensenkinderen en zwaar mentaal gehandicapte volwassen mensen kun je ook niet eisen dat ze zich moeten bewust zijn van hun plichten. Die mensen zijn ook niet in staat tot het plichtsbesef van normale, handels- en wilsbekwame volwassenen. Is dat dan een reden om hun recht op welzijn en op waardig leven te miskennen?'

De tegenstanders:

'Alleen zelfbewuste wezens, die normaal gesproken intellectueel kunnen beseffen dat ze doodgaan, kunnen het recht op leven bezitten.'

'De lat wordt hier onredelijk hoog gelegd,' antwoorden dierenrechtensupporters. 'Als je die redenering logisch doortrekt, dan geldt het recht op leven ook niet voor kinderen, die nog geen besef van de dood hebben, en evenmin voor zwaar mentaal gehandicapte volwassen mensen, die nauwelijks of niet kunnen begrijpen wat doodgaan betekent. Dan zou strikt genomen het doden van deze mensen ethisch geen probleem vormen? Door op die manier dierenrechten te miskennen, kom je uit op het miskennen van fundamentele mensenrechten, en dat is niet aanvaardbaar.'

De tegenstanders:

'Alleen mensen hebben rechten, zoals het recht op leven, gewoon omdat het mensen zijn. Dieren behoren niet tot de menselijke soort en vallen dus buiten de rechtenboot.'

Zo gesteld lijken rechten wel menselijke voorrechten of privileges. Voorstanders van dierenrechten noemen die redenering speciesistisch of soortistisch: zoals racisten mensen met een andere huidskleur uitsluiten of seksisten mensen van het andere geslacht, sluiten soortisten dieren uit omdat ze niet tot hun soort behoren. Alleen de eigen groep en het eigenbelang van die groep telt.

Het ethisch gelijkheidsprincipe contra speciesisme

De Australische bio- en dierenethicus prof. dr. Peter Singer (van de prestigieuze Princeton Universiteit en auteur van *Animal Liberation* uit 1975) is een voorstander van wettelijke rechten voor dieren, maar spreekt in ethische zin liever van dierenbelangen. Hij omschrijft speciesisme als een houding die, op grond van vooroordelen, systematisch de belangen van de leden van een andere groep (dieren die tenminste in staat zijn pijn of angst te voelen of te genieten van prettige ervaringen) ondergeschikt maakt aan de belangen van de eigen (menselijke) soort.

Voor wie zo denkt, hecht nauwelijks of geen belang aan dierenleed. En het doden van dieren vormt al helemaal geen probleem voor wie dergelijke speciësistische houding aanneemt. Het laat hen in feite volkomen koud wat dieren aangedaan wordt.

Aan die houding schort heel wat in ethisch opzicht. Het gaat hier immers niet om een levenloze en gevoelloze steen die vernietigd wordt, maar om het doden en doen lijden van een levend wezen met een gevoelsvermogen en een bewustzijn, zoals zoogdieren en vogels. Deze eigenschappen kan men niet zomaar naast zich

neerleggen, wanneer men ze aantreft bij levende wezens, ongeacht of deze wezens mensen zijn of dieren.

Volgens Peter Singer moeten mensen ook op dieren met gevoel het ethische gelijkheidsprincipe toepassen.

Volgens dat gelijkheidsprincipe moet je in gelijke mate rekening houden met gelijke belangen van ieder levend wezen dat tenminste in staat is pijn (en angst) of genot te voelen. Natuurlijk hebben dieren net als mensen er belang bij dat ze pijn en angst kunnen voelen, maar evenmin als mensen hebben dieren er belang bij dat mensen hen pijn en angst berokkenen.

De moderne wetenschap, die zich toelegt op de studie van het gevoelsvermogen en de intelligentie van dieren, stelt vast dat bij vele diersoorten hun brein hen in staat stelt gevoelens te ervaren. Ze kunnen zelfs ingewikkelde problemen oplossen.

Zonder andere dieren uit te sluiten, zijn zoogdieren en vogels voorbeelden van diersoorten waarbij wetenschappers daarvoor de sterkste aanwijzingen vinden. Wetenschappers vinden ook bij deze dieren aanwijzingen dat ze een zekere vorm van zelfbewustzijn bezitten.

Vragen en antwoorden

Is de vraag of een wezen op zijn soorteigen manier pijn kan voelen, lijden of plezier kan ervaren en genieten van zijn leven, wezenlijk niet veel belangrijker dan de vraag of dat wezen een mens is of een dier?

Ja. Mensen hebben ook veel gemeen met (andere) dieren. Dieren met gevoelens en een bewustzijn kunnen net als wij de betere of slechtere kwaliteit van hun leven ervaren. Ze hebben ook behoeften, verlangens en verwachtingen. Ze verkiezen ook een boeiend leven waarin hun welzijnsnoden bevredigd worden en hun kwaliteiten zoveel mogelijk ontplooid worden, boven een ellendig bestaan vol pijn, leed, angst, frustratie en verveling.

Zijn dat voldoende redenen om ze een waardig bestaan te gunnen en ze niet te doen lijden of te doden?

Wel volgens voorstanders van het recht op leven voor dieren. Dat dieren er zouden zijn om ons te dienen, is geen natuurlijke wetmatigheid. Dieren zijn gewoon wat ze zijn, met hun eigen aard. Hun leven behoort alleen aan henzelf toe, zoals ons leven enkel aan ons toebehoort.

Met welk recht?

Voorstanders van dierenrechten stellen de vraag met welk recht verbruiken mensen dieren als fok-, vetmest-, of legmachines, als stukken levend vlees op twee of vier poten, als ruw materiaal voor bontjassen, als alarminstallaties, enz.?

Met welk recht worden dieren doelbewust ziek gemaakt, verminkt, gemarteld en vergiftigd in onderzoekslaboratoria?

Met welk recht sluiten mensen dieren op in enge kooien in dierentuinen? Gebeurt dat op de keper beschouwd niet met het recht van de sterkste? Het recht van de sterkste, dat als een rode draad van bloed, geweld en terreur door de geschiedenis van de mensheid trekt, is eigenlijk geen recht maar een onrecht. Dat onrecht treft vandaag meer dan ooit de dieren.

Respect

De Amerikaanse moraalfilosoof prof. dr. Tom Regan (auteur van *The Case for Animal Rights*) bekommert zich vooral om de dieren, die als individuen in staat zijn de betere of slechtere kwaliteit van hun leven te ervaren. Deze dieren, betoogt hij, hebben net als mensen drie basis- of grondrechten:

- recht op leven
- recht op vrijheid
- recht op lichamelijke integriteit

Fundamentele rechten voor dieren

Volgens Regan hebben niet enkel mensen het morele recht op respectvolle behandeling, inclusief het recht vrij te zijn van pijniging en het recht op vrijheid en lichamelijke integriteit. Tom Regan breidt dat fundamentele recht uit tot alle bewust levende wezens met een emotioneel leven en een eigen fysieke en psychische identiteit.

Dieren met eigenwaarde hebben een biografie

Elk zoogdier is een individu met eigen ervaringen, wensen, interesses, verlangens, noden, voorkeuren en streefdoelen. Kortom, met een persoonlijk karakter dat elke eigenwaarde uitmaakt. Het ene individu met eigenwaarde bezit daar in wezen niet meer van dan het andere, ongeacht of je in een paleis woont of in een sloppenwijk leeft, mens bent, dan wel aap, hond of varken.

Dergelijke wezens hebben niet enkel een biologie, maar ook een biografie, argumenteert Tom Regan. Daarom mag men mensen zowel als (andere) dieren nooit behandelen als dingen, verbruiksvoorwerpen of vervangbare instrumenten. In dit perspectief is het meest fundamentele recht, het recht dat alle andere rechten samenbundelt, het recht om met respect te worden behandeld.

Concreet:

Als men het recht op leven, het recht op vrijheid en het recht op lichamelijke integriteit van dieren zou erkennen, dan zou dat betekenen dat de manier waarop ze nu behandeld worden in labo's, intensieve veehouderijen ... moet stoppen. Onafhankelijk van hoeveel baat mensen hebben bij deze praktijken.